

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE JUSTINY TRLIFAJOVÉ
ZÁPAS O VĚČNÉ A NEKONEČNÉ (S. KIERKEGAARD A J. PATOČKA)

Tématem práce J. Trlifajové je pojetí lidské existence jako bytostně určené transcendencí, tj. tím, co ji přesahuje. V tomto pojetí existence je implikována otázka, zda a v jakém smyslu je transcendence konstitutivní součástí existence a v jakém smyslu existenci nutně přesahuje. Jako půdu ke zkoumání této otázky zvolila autorka srovnání vybraných textů S. Kierkegaarda (dále SK) a J. Patočky (dále JP). Výběr, vzhledem k rozsahu díla obou filosofů nezbytný, byl proveden adekvátně: u SK jsou vzaty za základ *Pojem úzkosti, Bázeň a chvění* a *Nemoc k smrti*, u JP studie *Negativní platonismus* a *Co je existence?*.

Dynamika vztahu mezi existencí a transcendencí je předvedena jednak na syntéze protikladných určení existence u SK a poměru k této syntéze, jímž je lidské já, jednak na pohybu existence mezi různými „úrovněmi“ u JP. J. Trlifajová se při zkoumání tohoto vztahu nenechává vést prvoplánovým rozlišením mezi „náboženským“ a „ateistickým“ přístupem (což by bylo zejména v Patočkově případě jistě simplifikací) a zaměřuje se na rozdíly a paralely ve věci samé.

Po stručném náčrtu celku díla obou autorů se výklad soustředí na formy zkušenosti transcendence, které se vyznačují základní dvojnácností: u SK jsou v podobě úzkosti a zoufalství vždy také předpokladem proměny a možností záchrany. U JP je zájem existence na sobě samé polem možností, jak se ve své existenci nalézt nebo ztratit, existence je může buď podléhat přesile jsoucna, žít ve vztahu k celku, který nemůže být pozitivně dán.

Ptáme-li se s J. Trlifajovou, jak je transcendence přítomna v existenci, vidíme, že k ní v negativní podobě nedílně patří jako překračování danosti, ale že se tato negativní přítomnost může stát také pozitivní přítomností toho, co existenci přesahuje a určuje „zvenčí“. Zatímco u SK nalézáme někdy výslovné rozlišení transcendence, kterou může člověk vykonat „z vlastních sil“ (pohyb nekonečné resignace a získání „věčného vědomí“), a transcendence jako pohybu víry, kterého sami ze sebe schopni nejsme, u JP se zdá vzepětí lidské svobody koincidovat s přítomností „Ideje“, která si však v jeho konceptu „negativního platonismu“ vždy uchovává podstatně negativní charakter.

J. Trlifajová využívá výkladu uvedených textů k tomu, aby explicitně rozlišila transcendenci „první“, která k lidské existenci jako takové patří, a „druhou“, která lidskou existenci přesahuje. Pomocí tohoto rozlišení načrtává pak vztah mezi oběma transcendentemi jako možný obrat od negativního k pozitivnímu významu a ptá se po „zdroji“ či „původci“ tohoto obratu.

V této souvislosti není zcela jasné, v jakém smyslu se autorka ptá, „čí silou se získává první transcendence“ (48), která v negativní podobě snad k lidské existenci patří i v „upadlých“ či „zoufalých“ stádiích, a na základě čeho tvrdí, že při pohledu „zdola“ „zřejmě vůbec nelze žádnou transcendentenci uchopit“ (57). Naopak zcela legitimní je tato otázka u obratu k druhé transcendentě.

Nejsem si jist, zda vymezení druhé transcendence pomocí určení jako „oddělená“, „izolovaná“, či „samostatná“ „entita“ nechává dostatek prostoru pro onu zvláštní dialektiku proměny smyslu, kdy se právě úzkost, zoufalství či vmach svobody mění v přítomnost toho, co nás „zakládá“. Není to tak, že *dvojnácnost* positivity a negativity transcendence je právě tím, co k určení jejího „místa“ v existenci (a „místa“ existence v ní) nutně patří?

I některé další formulace by zasloužily upřesnění: lze opravdu říct v souvislosti s „Pojmem úzkosti“, a tedy výkladem prvotního hříchu, že „je to samotný člověk, který negativitu a první transcendenci vytváří“? (I když k němu ovšem nepřistupuje jako něco „vnějšího“.) Samostatným problémem by byla i „dvojitost“ pohybu, jíž nekonečně resignující získává ve víře vše zpět: je to jen vnitřní proměna člověka (znázorněná příkladem „stoického“ manžela bez večeře), nebo opravdu „nemožná“ víra, že nám budou ztracená snoubenka nebo obětovaný syn *reálně* vráceni? K tomu v jiném ohledu patří (u JP) také otázka možnosti sebe-nalezení sebe-vzdáním, kterou ovšem JP jako „nemožnost“ necharakterizuje.

Celkové zhodnocení rozdílů a analogií v Kierkegaardově a Patočkově konceptu existence a ve vztahu dvou transcendencí pokládám za výstižné. J.Trlifajová našla způsob, jak oběma autorům položit otázku, která se týká jádra jejich myšlení a osvětluje přitom i některé obecnější souvislosti. Sekundární literaturu v elementární minimální míře uvádí, ale v textu samém s ní nepracuje.

V práci zůstalo poměrně velké množství chyb, někde chybí odkazy (na str. 44 dokonce s výslovným upozorněním) a také členění kapitoly 3 je poněkud záhadné. Kdyby měla autorka víc času a podnikla ještě „druhou plavbu“, byla by její práce výborná. V dané podobě navrhuji hodnotit ji jako lepší „velmi dobrou“.

prof. PhDr. Pavel Kouba